

Mottagandet av nyanlända och kartläggning av deras tidigare kunskaper och erfarenheter

Rapport med höjdpunkterna från seminarium i Stockholm 5-7 april 2016

“Det är Europas gemensamma ansvar att se till att varje barn kan erbjudas en utbildning av hög kvalitet. För att lyckas måste vi dela med oss av våra erfarenheter och lära av varandra...”

En skola som är stabil och flexibel nog att ge alla barn en likvärdig chans ger nyanlända barn de bästa förutsättningarna att utveckla sina kunskaper och förmågor.”

Utdrag från Sveriges utbildningsminister Gustaf Fridolins öppningstal vid seminariet den 6 april 2016.

1. Inledning

I april 2016 genomfördes ett seminarium¹ som det första av flera transnationella utbyten av kunskap och bästa praxis om hur vi lyckas med integreringen av nyanlända barn i det europeiska utbildningssystemet. Seminariet organiserades och anordnades av det svenska utbildningsdepartementet tillsammans med Europeiska kommissionens generaldirektorat för utbildning och kultur.

Tio länder deltog och representerade olika delar av EU. Detta gjorde det möjligt att utforska försök till lösningar på den aktuella migrationssituationen i länder med olika förutsättningar. Deltagarna kom från: Österrike, Belgien², Estland, Finland, Tyskland³, Grekland, Norge, Portugal och Slovenien.

När krisen i Syrien går in på sitt sjätte år har de europeiska länderna ett tungt ansvar för att tillhandahålla utbildning och välfärdstjänster till ett stort antal nyanlända flyktingar. Sammansättningen av de senast anlända migrantgrupperna har förändrats jämfört med tidigare, särskilt vad gäller språk och social bakgrund. Även skolväsendets organisation och lärarkårens kompetens sätts i fokus i och med att lärarna blir direkt involverade i genomförandet av språk- och integrationspolitiken för nyanlända barn, ungdomar och vuxna. De europeiska utbildningsministrarna diskuterade nödvändiga åtgärder för att komma tillrätta med problemen i Rådet för utbildning, ungdom, kultur och idrott i november 2015 och i februari 2016.

Mot denna bakgrund har Europeiska kommissionen tillsammans med medlemsstaterna och EFTA-länderna lanserat ett program med peer learning-aktiviteter (erfarenhetsutbyten) för att stödja utbyten rörande lärande om policy och praktik gällande flerspråkighet och utbildningens roll i integrering av nyanlända barn och ungdomar.

Peer learning-aktiviteterna, såsom detta seminarium, syftar också till att komplettera insatser, som t ex det EU-finansierade forskningsprojektet EDINA om integrationen av nyanlända barn⁴ och den nyligen offentliggjorda rapporten *Language teaching and learning in multilingual classrooms*⁵.

1. Peer learning-aktiviteterna sammanför politiskt ansvariga och verksamhetsutövare från hela Europa för att diskutera lösningar på gemensamma utmaningar.

2. Både den flamländska och den vallonska regionen var representerade.

3. Förbundsstaterna Baden-Württemberg, Bremen och Sachsen var representerade. Delegationen från Bremen representerade även förbundsrepubliken, eftersom Bremen för tillfället står som den ständiga ministerkommittén.

4. <http://www.edinaplatform.eu/het-project/>

5. http://ec.europa.eu/languages/library/studies/multilingual-classroom_en.pdf

2. Mål och upplägg/aktiviteter

Under mötet i Stockholm fokuserade man främst på fördelar och nackdelar med särskilda klasser, så kallade förberedelseklasser, för nyanlända barn jämfört med strukturerat stöd för nyanlända barn och ungdomar i en ordinarie klass. Deltagarna fick tillfälle att ta del av andra länders politiska åtgärder och praxis på området samt att reflektera över och överväga tillvägagångssätt som eventuellt kan användas på hemmaplan.

Diskussionerna styrdes av tre övergripande frågor:

1. Hur organiseras mottagandet av nyanlända barn och ungdomar? Vilken typ av stöd behöver nyanlända migranter? Hur ska man organisera för att skapa goda kontakter med föräldrar/familjer?
2. Vilka typer av kartläggningar ska göras för att elever ska placeras på rätt nivå och i lämplig årskurs?
3. Hur ska utbildningen organiseras för att skapa bästa möjliga förutsättningar för nyanlända barn och ungdomar att fördjupa sin kunskap, utveckla sina färdigheter och integreras? Inte minst, hur ska utvecklingen av färdigheter och kunskaper organiseras parallellt med andraspråksinläringen?

Alla deltagande länder hade förberett ett underlag med information om landets utbildningssystem och rättsliga ramverk för integrationen av nyanlända barn och ungdomar. Utifrån detta beskrev varje land vilka åtgärder de redan vidtagit och vilka åtgärder de planerade att vidta inom ramen för den europeiska agendan för migration. Vid varje session presenterade två länder sina åtgärder och ett tredje land kommenterade detta utifrån sina egna erfarenheter. Därefter fördes en allmän diskussion som sammanfattades i slutet av sessionen.

Sverige, som var värdland för seminariet, har upplevt en väsentlig ökning av migranter och flyktingar som en följd av krisen i Syrien. Totalt anlände 162 877 asylsökande under 2015, varav 70 384 var barn i skolåldern. Detta har inneburit en extrem utmaning för utbildningssystemet, vilket framhålls i OECD:s rapport från 2015⁶. Det svenska exemplet utgjorde en användbar utgångspunkt för de fortsatta diskussionerna.

Professor Nihad Bunar presenterade forskningsresultat som fördjupade bilden av värdlandets perspektiv⁷. Representanter från Nationellt centrum för svenska som andraspråk⁸ presenterade ett framgångsrikt tillvägagångssätt för utveckling av en kommuns skolverksamhet (se fallstudie). Insatsen är baserad i (inter-)nationell forskning och beprövad erfarenhet, dvs den omfattar även professor Bunars forskningsresultat.

3. Fallstudie: Ett kommunalt helhetsperspektiv som ökar kapaciteten att möta nyanlända barns och ungdomars behov

Hultsfreds kommun ligger i sydöstra Sverige och har ca 14 000 invånare. Kommunen har tagit emot ett stort antal asylsökande de senaste åren, och rapporter visar svårigheter med dåliga studieresultat för nyanlända barn.

Kommunen kontaktade Nationellt centrum för svenska som andraspråk, som tillsammans med kommunen utarbetade ett omfattande åtgärds paket utifrån ett helhetsperspektiv där alla berörda aktörer involverades. Grunden för projektet var fortbildning för all personal och uppföljning genom kontinuerlig kontakt och stödinsatser vid behov. Fokus lades främst på ett sk språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt. Kompetensutvecklingen bestod av sex dagar, utspridda under ett år med uppgifter till alla aktörer kring språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt, t.ex. att prova nya arbetssätt med reflektion och diskussion däremellan.

6. OECD (2015) Improving Schools in Sweden. Paris: OECD. <http://www.oecd.org/edu/school/Improving-Schools-in-Sweden.pdf>.

7. Professor Bunar är vice chef för avdelningen för barn- och ungdomsvetenskap vid Stockholms universitet.

8. Centret är placerat vid Stockholms universitet och finansieras via statliga medel och via uppdrag. Centret fungerar som en länk mellan forskning och beprövad erfarenhet. <http://www.andrasprak.su.se/>

Resultaten har varit mycket positiva och samma typ av insats ingår nu i som en del i de insatser som Skolverket genomför inom ramen för ett större regeringsuppdrag för nyanlända i landet.

Seminarier inkluderade ett skolbesök i Stockholmsförorten Hjulsta.

Syftet var att demonstrera hur undervisningen har organiserats för nyanlända elever i en skola som tagit emot ett stort antal flyktingar under hösten 2015 samt hur samordningen av lärare och stödpersonal har genomförts.

Deltagarna uppskattade besöket som gav dem möjlighet att se hur de svenska förberedelseklasserna fungerade i praktiken och att kunna ställa frågor direkt till berörd personal.

Foto: Mikael Lundgren/Sveriges regeringskansli

4. Viktigaste lärdomarna

Presentationerna och diskussionerna underströk skillnader i hur olika länder möter nyanlända barn och ungdomars behov och visade också vilken stor utmaning detta innebär för alla berörda parter. Skillnader mellan olika aktörers roller i olika länder lyftes upp som en viktig fråga, där (de)centraliseringen av skolsystemet hade en påverkande roll. Diskussionerna visade även på många likheter när det gäller utmaningar och möjligheter gällande integration, inkludering, flerspråkighet och undervisning.

Fyra huvudteman framkom under seminariet. De sammanfattas i bild 1.

Förberedelseklasser eller direkt integrering

För- och nackdelarna med särskilda förberedelseklasser jämfört med att börja direkt i en vanlig klass var en central fråga i diskussionerna. Det fanns en tydlig samstämmighet om att barns enskilda behov och inte organisationsmodeller borde avgöra tillvägagångssättet för nyanlända.

Oberoende av det system som väljs måste man ha höga förväntningar, kombinerat med mycket stöd, för att lyckas. Det är viktigt att stödet skräddarsys för den enskilda eleven, där elevernas ambitioner och språkkapital lyfts fram, och att man undviker ett fokus på "brister". Det är avgörande att tillvarata elevens ambition så snart som möjligt och visa eleven att ett nytt framgångsrikt liv är möjligt och kan nås genom utbildning.

Tillvägagångssätt som involverar hela skolan

Vikten av att involvera hela skolan och lokalsamhället vid mottagandet av nyanlända betonades starkt. All personal, inte bara språklärarna, bör involveras i för yrket adekvat fortutbildning. Stödpersonal, inklusive vikarier och volontärer, föräldrar och icke-statliga organisationer spelar även en viktig roll.

Nationella centra, liknande de i Sverige och Norge, har potential att stödja politiskt ansvariga, skolor och skolhuvudmän med forskningsbaserad kunskap, professionell utveckling och modeller för bästa praxis. Sådana centra kan samarbeta bilateralt eller multilateralt för att ta fram och sprida kunskap och lärande exempel.

Undervisning i modersmål

Både forskning och praktik pekar allt tydligare på att rätten till modersmålsundervisning leder till förbättrad inlärningsförmåga och förmåga att bemästra undervisningsspråket, samt fördelar för den kognitiva utvecklingen. Deltagarna ansåg även att kompetens i modersmålet är ett sätt att erkänna värdet i flerspråkigheten och det kulturella arvet.

Det fanns ett starkt stöd för en öppen inställning till flerspråkiga skolor, där modersmålet utvecklas parallellt med det huvudsakliga undervisningsspråket. Hälften av de deltagande länderna har dock ingen bestämmelse om offentligt finansierad modersmålsundervisning. Utmaningarna i att hitta ett fungerande systematiskt tillvägagångssätt lyftes upp. Mångfalden av språk sågs som en särskild utmaning inom detta område.

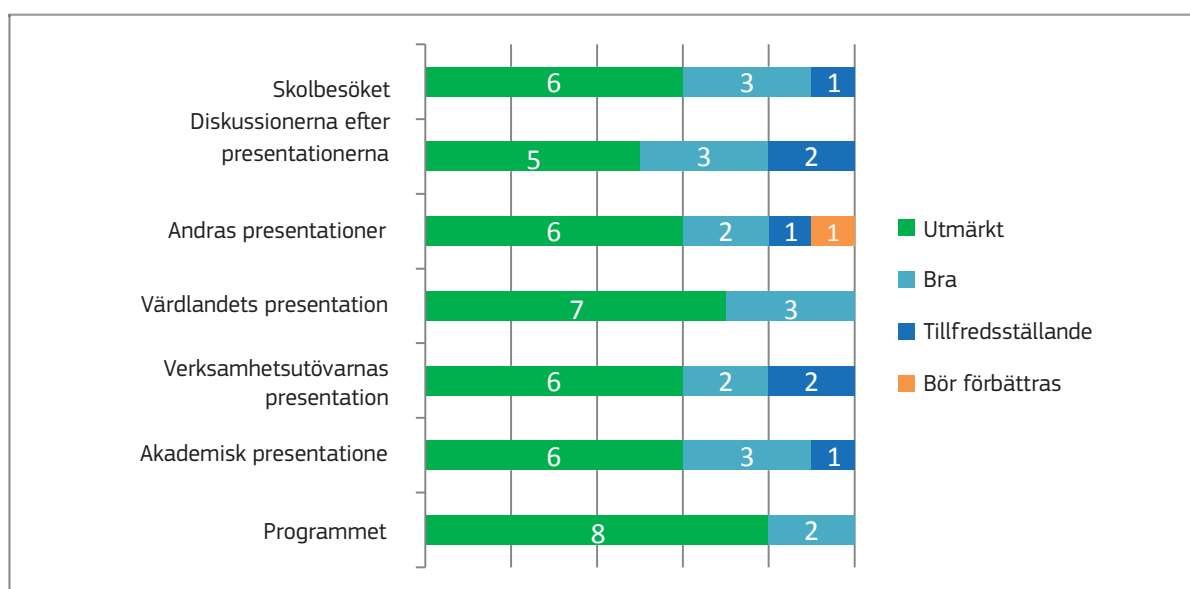
Vikten av utvärdering

Diskussionerna visade på ett behov av mer forskning och systematisk utvärdering. Det var tydligt att det, trots att beskrivningar av olika system och praxis är viktiga, även finns ett behov av empiriska studier om vilka metoder som fungerar och under vilka förutsättningar. Deltagare såg en potential för en utökad och allt viktigare roll för lärare och rektorer, om de får stöd att systematiskt utveckla sitt arbetssätt.

5. De deltagande ländernas utvärdering av seminariet

Den feedback som inhämtats efter träffen ger seminariet ett gott utåtande när det gäller att utbyta erfarenheter och konkreta exempel mellan länder. Värmlandets representanter betygsatte diskussionerna som bra/utmärkta. De uppskattade särskilt det interaktiva upplägget och möjligheten att prata fritt i mindre grupper. Deltagarna från de besökande länderna gav också ett bra omdöme av de flesta aspekter av seminariets (bild 2). Dessutom angav åtta av tio att de var intresserade av att organisera en liknande träff i framtiden.

Bild 2. Deltagarnas återkoppling av seminariet i Stockholm

Mer information

Denna sammanfattande rapport baseras på den fullständiga rapport som sammanställt av Per Kornhall, med titeln: Reception of newly arrived migrants and assessment of previous schooling. Peer learning activity in Stockholm Sweden 6-7 April 2016.

Du hittar en kort beskrivning om peer learning-träffen i Stockholm på svenska utbildningsdepartementets webbplats⁹. Vill du veta mer om peer learning-träffarna och hela programmet med evenemang som stöds av Europeiska kommissionen om flerspråkighet och integration av migranter, kontakta:

Kristina Cunningham

DG EAC – EDUCATION AND CULTURE; Unit B.2 – Schools and educators, Multilingualism
kristina.cunningham@ec.europa.eu

Patricia Perez-Gomez

DG EAC – EDUCATION AND CULTURE; Unit A.2 – Country analysis
patricia.perez-gomez@ec.europa.eu

9 <http://www.government.se/articles/2016/04/exchange-of-experience-on-the-education-of-newly-arrived-pupils/>